

CLEAN

Catchment Level Environmental Action Network AFON NYFER RIVER NEVERN

Cam 2 Crynodeb Gweithredol 2023

Mae dyfrffyrdd ffyniannus yn cefnogi cymunedau llewyrchus,
busnesau cadarn ac amgylcheddau iach.

Awdur a Chydlynnydd Gwirfoddolwr Richard Sylvester Cyflawni'r prosiect Adam Dawson
Ariennir gan Gronfa Gwella Sir Benfro Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro

Crynodeb gweithredol

Mae ansawdd dŵr ac iechyd ecolegol cyffredinol cyrff dŵr yng Nghymru, ac yn wir y DU gyfan, wedi dod yn fwyfwy amlwg yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Yn aml mae ffynonellau llygredd yn fwy hirfaith a chronnus eu natur ac mae dirywiad mewn bioamrywiaeth yn aml-ffactor.

Datblygwyd y prosiect CLEAN (Rhwydwaith Gweithredu Amgylcheddol Lefel Dalgylch) mewn ymateb i'r her o adfer a gwella cynefinoedd iach yn ac ar hyd Afon Nyfer. Crëwyd Grŵp Llywio o sefydliadau cadwraeth natur a chymunedol yn 2021, wedi'i gydlynu drwy'r prosiect Growing Better Connections ac yn cynnwys cynrychiolwyr o Barc Cenedlaethol Arfordir Penfro, Ymddiriedolaeth Afonydd Gorllewin Cymru, Partneriaeth Natur Sir Benfro, Grŵp Amgylchedd Ardal Trefdraeth a Chynghorwyr Cymuned. Ariannodd Gwella Sir Benfro y cam hwn o'r prosiect.

Yn ystod cyfnod samplu 2023 cymerwyd 205 o samplau gydag arsylwadau cysylltiedig ar 53 pwynt samplu, tua unwaith y mis rhwng diwedd Chwefror a diwedd Awst/dechrau Medi. Rhoddodd dau ddeg tri o wirfoddolwyr eu hamser i'r prosiect.

Mae'n nodedig bod y llygredd maetholion yn dechrau effeithio ar ddyfroedd Afon Nyfer o'r cychwyn cyntaf ar ei thaith i'r môr. Wrth i'r dyfroedd ddisgyn i Fae Trefdraeth, mae adegau pan ymddengys bod dyfroedd glanach rhai o'i llednentydd, sef y Clyn Maen, y Brynberian ac, i raddau llai, y Clydach, yn gwanhau'r dyfroedd llawn maetholion ond, yn bennaf, mae llawer o dir dalgylch Afon Nyfer yn cyfrannu at lefelau uchel o faetholion, yn enwedig nitrad.

Er bod data 2023 yn werthfawr, mae ychwanegu data 2023 at yr hyn a gasglwyd yn 2021 a 2022 yn rhoi darlun llawer llawnach a mwy gwerthfawr o lygredd maetholion yn y dalgylch. O gymryd y tri chyfnod samplu gyda'i gilydd, mae 635 o samplau dŵr trawiadol wedi'u profi ac mae cofnodion cyd-destunol, cynefin afonol ac ecoleg wedi'u gwneud i gyd-fynd â nhw. Yn fras, cadarnhaodd samplu 2023 ganfyddiadau'r astudiaethau blaenorol, sef llygredd nitrad sylweddol ledled y dalgylch, yn enwedig i'r gogledd a'r dwyrain ac yn enwedig mewn ardaloedd y dangoswyd bod ganddynt risg uwch o golli maetholion.

Mae'r cam hwn o'r prosiect wedi ein galluogi i nodi 14 o safleoedd ar gyfer ymchwiliad pellach ac ymyrraeth bosibl yng nghamau gweithredu ymarferol gwaith cyfalaf yn y dyfodol.

Rhoddwyd llawer o sylw i lygru dalgylchoedd Teifi a Chleddau, ac yn gwbl briodol felly. Fodd bynnag, o ystyried bod dalgylch Afon Nyfer yn cynnwys ardaloedd sylweddol o SoDdGA ac ACA, mae'r lefelau uchel o faetholion a welwyd yn peri pryder, ac mae'r dalgylch yn haeddu buddsoddiad a sylw i atal a gwrthdroi'r duedd hon. Mae'r adroddiad yn dadlau bod yna gyfle allweddol ond byr i atal neu hyd yn oed wrthdroi'r dirywiad yn ansawdd dŵr a gwella cynefinoedd ar gyfer yr amrywiaeth gyfoethog o fywyd yn y dalgylch. Gallai cyflawni'r nod hwn wneud Afon Nyfer yn afon lloches i lawer o rywogaethau sy'n wynebu dirywiad yn y boblogaeth hyd at ddifodiant mewn manau eraill ledled y wlad.

Mae'r casgliad data helaeth dros y 3 blynedd diwethaf wedi cyflwyno achos clir dros arian ac amser i'w wario ar ymyriadau a fydd yn lleihau ac yn tynnu sylw at y gwaethaf o'r llygredd maetholion sy'n difetha Afon Nyfer a'i llednentydd niferus.

Argymhellion

Cynhwyswyd cyfres lawn o argymhellion yn yr adroddiadau ar gyfer Cyfnodau blaenorol CLEAN ac nid ydynt yn cael eu hailadrodd. Mae argymhellion pellach sy'n seiliedig ar ein dealltwriaeth gynyddol o'r dalgylch, wedi'u llywio gan adborth gan wirfoddolwyr a sefydliadau, wedi'u hamlinellu isod ac maent wedi bod yn sail i geisiadau am arian sydd ar y gweill.

1. Ymgysylltu â'r gymuned ffermio ynghylch heriau a chyfleoedd sy'n effeithio ar ansawdd dŵr ac iechyd ecolegol yn nalgylch Nyfer, gan gynnwys cymorth i weithredu arfer gorau mewn seilwaith, tir a rheoli maetholion.
 2. Annog, a dod o hyd i gyllid ar gyfer, sefydlu ffensys da byw, glannau afonydd a mathau eraill o leiniau clustogi.
 3. Ymgysylltu â Dŵr Cymru/Welsh Water i ddeall yn well a mynd i'r afael â heriau gyda datgysylltu systemau dŵr wyneb a dŵr budr, Gorlifau Carthffosydd Cyfun (CSO); gan gynnwys cynyddu cynhwysedd ar gyfer glaw trwm, a monitro mwy cywir a defnyddiol o hyd a chyfaint gollyngiadau, yn enwedig yn ystod tywydd sych.
 4. Ymgysylltu a lobïo gyda Dŵr Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru ar fater lefelau maetholion a ganiateir mewn dŵr wedi'i drin a ryddheir i afonydd, ac ar gynnal a chadw ac uwchraddio gwaith trin dŵr presennol yn nalgylch Afon Nyfer, i sicrhau'r effeithiolrwydd mwyaf posibl. o stripio maetholion a gwelyau cyrs.
 5. Ystyried rhaglen codi ymwybyddiaeth gynhwysfawr a gynlluniwyd i godi materion ansawdd dŵr a hysbysu aelodau'r cyhoedd o'r camau y gallant eu cymryd i leihau'r risg o ollyngiadau CSO, ymyriadau sy'n ymwneud â dŵr, cynaeafu dŵr glaw, gwella cynefinoedd, ac ati. Ymgysylltu ag ysgolion a chwiliwch am leisiau pobl nas clywyd o'r blaen.
 6. Gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i ddatblygu protocol ar gyfer casglu data gwyddoniaeth dinasyddion y gellir ei ddefnyddio i lywio sut maent yn targedu adnoddau.
 7. Hyrwyddo creu cynllun rheoli dalgylch cymunedol sy'n dwyn ynghyd ddyheadau, barn ac anghenion yr holl randdeiliaid o fewn y dalgylch ac yn nodi llwybrau clir i newid.
- Yn olaf, ar ôl tair blynedd o samplu â ffocws cynyddol, mae mapio ansawdd dŵr ar draws y dalgylch wedi amlygu 14 o safleoedd y dylid eu targedu ar gyfer yr effaith fwyaf posibl.